

УДК 811.161.2'23

Л. В. Кушмар,

кандидат філологічних наук, старший викладач

(Державний економіко-технологічний університет транспорту, м. Київ)

ОСОБЛИВОСТІ КАРТИНИ СВІТУ ПОЛІСЯНИНА (НА МАТЕРІАЛІ АСОЦІАТИВНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ)

У статті проаналізовано різні види асоціацій, що отримані під час проведення асоціативного експерименту (1. Вербальні прості: парадигматичні, синтагматичні, тематичні, словотвірні, граматичні, фонетичні, власні назви, емоційно-оцінні. 2. Вербальні складені. 3. Невербальні.) на слова-стимули лексики економічної сфери. Сукупність усіх реакцій дає змогу виявити особливості фрагмента картини світу полісянина, що полягають як у загальних уявленнях про світ, так і в індивідуалізованому баченні, сформованому під впливом екстралінгвальних чинників.

Постановка проблеми. Останнім часом у різних галузях гуманітарних наук активізуються дослідження картини світу, наукової картини світу, мовної картини світу. Сприйняття людиною світу значною мірою залежить від мови, яка забезпечує семантичний зв'язок між різними сферами буття людини, проте виникає необхідність аналізу тих аспектів, які поки залишилися поза увагою лінгвістів або досліджені мало. До таких належить проблема відтворення фрагмента картини світу носіїв діалектів, що і зумовлює актуальність дослідження.

Об'єктом дослідження виступає фрагмент національної картини світу, який обслуговує представників різних соціальних груп Полісся, задовольняючи їх комунікативні потреби.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження, що пропонується, є своєрідним продовженням досягнень вітчизняних і зарубіжних науковців, які охоплюють різні галузі знання: лінгвістику, етнолінгвістику, психолінгвістику, соціолінгвістику, психологію, етнопсихологію, культурно-історичну психологію, антропологію, культурологію, когнітивну науку та ін. (Н. Д. Арутюнова, Г. І. Богін, В. Г. Гак, Б. М. Гаспаров, І. А. Зимня, Ю. М. Караулов, Г. В. Колшанський, В. Г. Костомаров, О. С. Кубрякова, О. О. Леонт'єв, Ю. М. Лотман, О. В. Падучева, О. Г. Ревзіна, Ю. А. Сорокін, Ю. С. Степанов, В. М. Телія, Л. О. Чернейко, А. Д. Швейцер, А. Д. Белова, І. О. Голубовська, В. В. Жайворонок, І. В. Кононенко, М. П. Кочерган, В. М. Манакін, О. С. Мельничук, Г. П. Півторак, О. А. Семенюк, О. О. Селіванова, Ж. П. Соколовська, Г. М. Яворська, А. Вежицька, J. Allwood, J. R. Anderson, R. S. Baron, J. W. Berry, M. Byram, E. Clark, H. Clark, M. Jonson, G. Lakoff, N. Miller, S. E. Nadel, T. Schwartz, S. Taylor, D. Wilson та інші).

Мета дослідження – вивчення особливостей фрагмента картини світу Полісся через призму віддзеркалення в мові його носіями, що дає можливість, з одного боку, дослідити й описати світ у його різноманітті так, як він фіксований у мові і як його бачать носії мови, а з іншого – розглянути й описати те, як саме закріплюється в національній мові культура народу, його світобачення і світорозуміння.

Матеріалом дослідження слугують асоціації, отримані під час проведення асоціативного експерименту. Використано описово-аналітичний метод з прийомом статистичного та порівняльного, типологічного й компонентного аналізів. Розвідку здійснено на абсолютно новому матеріалі за відсутності подібних досліджень на асоціативних показниках.

Постановка проблеми. *Картина світу* – одне з фундаментальних понять, що описує людське буття. Поняття картини світу (в тому числі й мовної) базується на вивченні уявлень людини про світ. Якщо світ – це взаємодія людини та навколишнього світу, то картина світу – "це результат переосмислення інформації про навколишній світ та людину" [1: 69] (в тісній взаємодії знову ж таки з людиною). Людина не схильна помічати ті явища та речі, які знаходяться поза її уявленням про світ. Нам здається, що ми описуємо світ та об'єкти, які знаходяться в ньому, в той час як ми фактично описуємо наше відчуття, наше сприйняття світу [1: 69].

Картина світу – система образів (та зв'язків між ними), наочних уявлень про світ й місце людини в ньому, відомостей про взаємини людини з дійсністю (людини з природою, людини із суспільством, людини з іншою людиною) та самою собою. Образи й відомості найчастіше мають емоційне забарвлення; породжують цією своєрідною конфігурацією образів й відомостей. Життєві позиції людей, їх переконання, ідеали, принципи пізнання та діяльності, ціннісні орієнтації та духовні орієнтири; будь-які істотні зміни картини світу тягнуть за собою зміни в системі зазначених елементів [2].

Можна також уявити поняття "картина світу" як складну структуровану цілісність, що включає три головні компоненти: світогляд, світосприйняття та світовідчуття. Ці компоненти об'єднані в картині світу специфічним для даної епохи, етносу чи субкультури чином. Суб'єктом, або носієм, картини світу є й окрема людина, соціальні чи професійні групи.

Безпосередня картина світу містить як змістовне, концептуальне знання про дійсність, так й сукупність ментальних стереотипів, які визначають розуміння та інтерпретацію тих чи інших явищ дійсності. Таку картину світу ми називаємо *когнітивною*, оскільки вона є результатом когніції (пізнання)

дійсності й виступає як результат діяльності когнітивної свідомості та базується на сукупності впорядкованих знань – концептосфери [3: 52].

В. Красних протиставляє картину світу та мовну картину світу: *Мовна картина світу* розуміється як "світ у дзеркалі мови", а картина світу (образ світу) розуміється як "відображення в психіці людини предметної навколишньої дійсності" [4: 18].

Лінгвістичні когнітивні структури "безпосереднім чином беруть участь у формуванні мовної картини світу, в той час як "матеріалом" формування (концептуальної) картини світу є, передусім, феноменологічні когнітивні структури. Останні мають (чи можуть мати) вербальну оболонку, тобто йдуть у парі з лінгвістичними когнітивними структурами" [5: 67].

Мовна картина світу – це сукупність зафіксованих в одиницях мови бачень народу про дійсність на певному етапі розвитку народу [3: 54].

Мова є найважливішим засобом формування та існування знань людини про світ. Відображаючи у процесі діяльності об'єктивний світ, людина фіксує результати пізнання в слові. Вся ж система знань, набутих як особисто, так і внаслідок навчання, утримується у довгостроковій пам'яті людини за допомогою концептів, або ментальних прообразів. Концептуалізація, або понятійна класифікація, – це один із найважливіших процесів пізнавальної діяльності людини, що полягає в усвідомленні інформації, яка надходить до людини та призводить до утворення концептів, концептуальних структур та всієї концептуальної системи у мозку (психіці) людини.

Кожен народ по-своєму розчленовує фрагменти світу та по-своєму називає їх. Формується світ тих, хто говорить цією мовою, тобто формується мовна картина світу як сукупність знань про світ, що фіксується у лексиці, граматиці, фразеології.

Між картиною світу, як віддзеркаленням реального світу, та мовною картиною світу, як фіксацією цього зображення, існують складні відносини. Картина світу може бути представлена за допомогою просторових (верх – низ, правий – лівий, схід – захід, далекий – близький), часових (день – ніч, зима – літо), кількісних, етнічних та інших параметрів. На її формування впливають мова, природа та ландшафт, виховання, освіта та інші соціальні фактори, традиція тощо. Мовна картина світу не стоїть поряд із специфічними картинами світу (хімічною, фізичною тощо), вона їм передує та формує їх, тому що людина здатна розуміти світ і саму себе завдяки мові, в якій закріплюється суспільно-історичний досвід – як загальнолюдський, так і національний. Останній і визначає специфічні особливості мови на всіх її рівнях. У силу специфіки мови у свідомості її носіїв виникає певна мовна картина світу, через призму якої людина бачить світ [6: 59].

Мовна картина світу формує тип ставлення людини до світу (природи, тварин, самої себе як елемента світу), визначає норми поведінки людини в світі. На думку Ю. Д. Апресяна, будь-яка природна мова відбиває певний спосіб сприйняття й організації (концептуалізації) світу. Висловлені в ній значення складаються у певну цілісну систему поглядів, свого роду колективну філософію, яка є обов'язковою для всіх носіїв мови [7: 45].

Н. Лебедева зазначає: "Наша власна культура надає нам когнітивну матрицю для розуміння світу, тобто "картину світу" [4: 21].

Таким чином, можна зробити висновок, що *когнітивна картина світу* – це сукупність концептосфери та стереотипів свідомості, що закладаються певною культурою чи субкультурою.

Когнітивна картина світу у свідомості особистості є досить системною та впливає на сприйняття особистістю навколишнього світу.

Національна когнітивна картина світу, з одного боку, є дещо абстрактною, а з іншого – когнітивно-психологічною реальністю, що спостерігається в мисленні, пізнавальній діяльності народу, в його поведінці – фізичній та вербальній. Національна картина світу спостерігається в однаковій поведінці народу в стереотипних ситуаціях, у загальних уявленнях народу про дійсність, у висловленні "загальних думок" [3: 53].

Національна мовна картина світу (далі – НМКС) – це зафіксоване в лексиці відповідної мови специфічне бачення (тобто логічне осмислення, відчуття й оцінювання) реального світу й усього, що привноситься в нього людською свідомістю. Існує така кількість НМКС, скільки існує мов, кожна з яких відображає унікальний результат багатовікової роботи колективної етнічної свідомості над осмисленням і категоризацією буття людини [2].

Національна мовна картина світу є результатом відображення колективною свідомістю етносу зовнішнього світу в процесі свого історичного розвитку одночасно з пізнанням цього світу. Зовнішній світ та свідомість – це два фактори, котрі породжують мовну картину світу будь-якої національної мови [2: 2].

Те, що зазвичай називають зовнішнім світом, навколишньою дійсністю або Всесвітом, може бути названо просторово-часовим континуумом (ПЧК). Таке визначення вказує на безкінечність і неперервність у просторі й часі. Однак етнос (його буденна свідомість) безпосередньо сприймає лише малу частину просторового континууму (ареал свого мешкання) протягом малої частини часового континууму. Тобто на національну свідомість, яка створює первинну модель світу, впливає тільки

невелика частина ПЧК – природно-кліматичні умови ареалу мешкання, які існували в історичний період мовного становлення конкретного етносу. Єдність зовнішнього світу, як фактор, котрий визначає спільність людської психології та мислення, на етапі формування НМКС різних народів не існувала. Природно, що підлягати лексикалізації могло лише те, що було присутнім безпосередньо в цьому середовищі. Увесь інший світ, єдиний і різноманітний, був недосяжним безпосередньо чуттєвому сприйняттю, відповідно не підлягав лексикалізації й не входив до моделі світу, яка будувалася цим етносом. Значно пізніше наукове знання зробило надбанням буденної свідомості багато фактів зовнішнього світу, які перебували поза межами безпосереднього сприйняття. НМКС розширилася за рахунок нових реалій, однак ступінь їхньої деталізації був мінімальним [2].

Зовнішній світ і свідомість – це два фактори, котрі породжують мовну картину світу будь-якої національної мови. Усе те, що перебуває за межами єдиного понятійного базису (тобто всі національно-специфічні нюанси світоосмислення, світовідчуття та світооцінки), накладається на універсальну логіко-понятійну основу й утворює ту частину НМКС, яка й несе в собі національну специфіку [2].

Неповторність НМКС полісянина стає очевидною під час аналізу реакцій на лексику економічної сфери під час проведення асоціативного експерименту з близько 500 опитуваними, які проживають на території Полісся.

Усі реакції на стимульні лексеми розподілено на групи: 1. Вербальні прості: парадигматичні, синтагматичні, тематичні, словотвірні, граматичні, фонетичні, власні назви, емоційно-оцінні. 2. Вербальні складені. 3. Невербальні.

Найчисельнішою у полісян виявилася перша група асоціацій – парадигматичні та синтагматичні види реакцій. Парадигматичні за обсягом переважають синтагматичні. Парадигматичні – це реакції, що відрізняються від стимулу не більш, як за однією, хоча суттєвою, семантичною ознакою [8: 49-50]; це реакції, які належать до одного граматичного класу зі стимулом [9: 62], наприклад, ПОПИТ – *потреба*, ДЕФІЦИТ – *нестача*, АСОРТИМЕНТ – *вибір*, ДОХОДИ – *прибутки*, ЛІМІТ – *обмеження*, ТОРГОВЕЛЬНА МАРКА – *бренд*, ЕКСПЛУАТАЦІЯ – *використання*, СПЕКУЛЯЦІЯ – *перепродаж*, ЛІЦЕНЗІЯ – *патент*, ГОТІВКА – *каса*, АВАНС – *гроші*, ПРИБУТОК – *капітал*.

Як характерну рису категоріальних парадигматичних асоціацій варто назвати так звані "дзеркальні асоціації" [9: 84]. Асоціативні пари такого типу називають ще двоспрямованими або взаємними імплікаціями [10: 63], тобто це випадки, коли обидва компоненти асоціативної пари слів досить часто викликають взаємні асоціати, наприклад, БАНК – *Аваль*, АВАЛЬ – *банк*; БАНК – *банкомат*, БАНКОМАТ – *банк*; ВАРТІСТЬ – *ціна*, ЦІНА – *вартість*; БІЗНЕС – *бізнесмен*, БІЗНЕСМЕН – *бізнес*; ГРОШІ – *банкноти*, БАНКНОТИ – *гроші*; ПЛАТЕЖІ – *борг*, БОРГ – *платежі*; ЛОТ – *аукціон*, АУКЦІОН – *лот*. У деяких випадках – це антонімічні пари: ІМПОРТ – *експорт*, ЕКСПОРТ – *імпорт*.

До синтагматичних належать реакції, які разом зі стимулом утворюють словосполучення. Л. Маршалова вважає, що доцільно називати синтагматичними асоціаціями такі, які разом із вихідним словом утворюють комбінацію, яка може бути в тексті [11: 5-13]. Серед усієї сукупності отриманих нами синтагматичних реакцій було виділено такі типи: Реакції, які вказують на конкретність: ЕКСПОРТ – *машин* (сукупність засобів), ЕКСПОРТ – *продукції* (сукупність предметів), ЕКСПОРТ – *товарів* (продуктів праці, що мають вартість); абстрактність: АКЦІЯ – *доброчинності* (те, що має вартість), ЛІКВІДАЦІЯ – *аварії* (пошкодження чогось), АГЕНТ – *безпеки* (ніщо не загрожує); якість: ТАРИФ – *високий*, МАРКА – *нова* (щойно з'явилася), ПРЕМІЯ – *найвища*; властивість: ІНФЛЯЦІЯ – *галопуюча*, РАХУНОК – *достатній*, ПРОЖИТКОВИЙ МІНІМУМ – *достатній*; різновид: БАНК – *комерційний*, ЗАСТАВА – *прикордонна*, МИТО – *державне*, КАСА – *вечірня*, НЕДОСТАЧА – *грошова*, ПЛАТЕЖІ – *банківські*; розмір: ЧЕК – *короткий*, АЖІОТАЖ – *великий*, ПРОЖИТКОВИЙ МІНІМУМ – *малий*, ПРЕМІЯ – *велика*; процесуальна ознака: ЧЕК – *виданий*, ІНФЛЯЦІЯ – *зростаюча*, БАЛАНС – *затверджений*. До синтагматичної групи належать реакції, які вказують і на дію, наприклад, ГОНОРАР – *виплатив*, БІЗНЕС – *ведеться*, БІЗНЕС – *іде*, БАНКОМАТ – *видає*, КОНТРАКТ – *підписати*, МИТО – *платити*, БОРГ – *віддавати*, ВКЛАДИ – *вкласти*, КРЕДИТ – *оформляти*, ПОДАТКИ – *збирати*.

Тематичні асоціації – асоціації, які можуть утворити зі стимулом граматичне словосполучення в результаті граматичної зміни реакції або ж можуть бути вживаними в межах тематично обмеженого контексту (речення) [8] наприклад, ФІНАНСИ – *люди* (фінанси людей), СПЕКУЛЯЦІЯ – *товари* (спекуляція товарами), ПОСЛУГИ – *банк* (послуги банку), ЦІНА – *товар* (ціна товару), НАЦІНКА – *магазин* (націнка магазину).

До словотвірних було віднесено всі реакції, які мають спільний корінь зі словом-стимулом. Реакції такої групи не є частотними у полісян, наприклад, ТОРГИ – *торговельний*, ПРИВАТИЗАЦІЯ – *приватне*, МОНОПОЛІЯ – *монополіст*.

Д. Терехова до граматичних асоціацій відносить такі, які виступають граматичною формою відповідного стимулу [9: 63], наприклад, ТЕНДЕР (однина) – *тендери* (множина), КРЕДИТ (однина) – *кредити* (множина), ТОРГИ (множина) – *торг* (однина), САНКЦІЯ (однина) – *санкції* (множина).

До окремої групи асоціацій належать фонетичні. Це асоціації, у яких існує співзвучність між стимулом та реакцією, а семантичний зв'язок не виражений або ж виражений нечітко [8], наприклад, ОБЛІГАЦІЯ – *махінація*, ЛІКВІДАЦІЯ – *конфіскація*, ПАТЕНТ – *клієнт*, КОШТОРИС – *штори*, ТЕНДЕР – *гендер*, тандем, ДЕВАЛЬВАЦІЯ – *вальвація*.

До групи власних назв відносимо реакції, які є власними назвами конкретних і абстрактних понять, наприклад, ДЕМПІНГ – *Тимошенко*, КАПІТАЛІЗМ – *Карл Маркс*, ПІДПРИЄМЕЦЬ – *Порш*, ЯКІСТЬ – *Китай*, БЕЗРОБІТТЯ – *Україна*, СТРАХОВА КОМПАНІЯ – *Оранта*, БАНК – *Аваль*.

Значну групу асоціацій у полісян займають емоційно-оцінні. "Оцінка, – зазначає Е. Вольф, – мабуть, є універсальною категорією: навряд чи існує мова, в якій відсутня уява про гарно / погано" [12: 9]. До першого типу належать слова (граматично – іменники, прикметники та прислівники), які виражають своєрідну оцінку запропонованому слову-стимулу, наприклад, ЗАРОБІТНА ПЛАТА – *чудово*, ПРИВАТИЗАЦІЯ – *добре*, ВАРТІСТЬ – *нормально*, ОПТ – *прекрасно*. До другого типу належать слова розмовно-просторічної лексики та вульгаризми, наприклад, БІРЖА – *дармоїди*, БІЗНЕСМЕН – *гад*, ЯКІСТЬ – *фуфло*, ВИРУЧКА – *бабло*, БЮДЖЕТ – *заначка*. До третього типу відносимо реакції, виражені вигуками, наприклад, ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЬ – *ура*, КОРПОРАЦІЯ – *ого*, ЧЕК – *ого-го-го*, КОНТРАКТ – *ура*, КУПЮРА – *м-да*, АВАНС – *ура*, ВКЛАДИ – *фе*.

Хоча завдання вільного асоціативного експерименту полягало в тому, щоб відреагувати на стимул першим словом, що спало на думку в зв'язку з почутим. Проте серед аналізованих наявні реакції, що складаються з двох і більше слів: МЕНЕДЖМЕНТ – *організація діяльності*, КАПІТАЛ – *багато грошей*, СТРАХУВАННЯ – *збереження майна*, ПІДПРИЄМЕЦЬ – *ризикова людина*, ЛІКВІДАЦІЯ – *виплата боргу*, ВАЛЮТА – *іноземні гроші*, АГЕНТ – *особа, що представляє інтереси*, ПРОЖИТКОВИЙ МІНІМУМ – *встановлена кількість грошей*, ПІДПРИЄМЕЦЬ – *має свою фірму*, РАХУНОК – *відкрити в банку*, ВКЛАДИ – *не слід робити*. Реакції цієї групи є одиничними свідченнями індивідуальної мовної свідомості полісянина.

Досить цікаву й значну за обсягом групу реакцій у полісян становлять асоціації-знаки. Так, на почутий стимул деякі полісяни реагували знаком "-". Кількість його варіювалася від 1 до 73. Цей знак свідчить про відсутність відповіді реципієнта. На стимул ЦІНА реципієнти відреагували реакціями 5.50, 1000, 790, 2.00, 1.00, де число вказує на кількість, сукупність певних предметів, ознак, властивостей тощо. Серед аналізованих реакцій наявна велика кількість пунктуаційних знаків, наприклад, на стимули ЗНИЖКА, КОШТОРИС, ПРЕМІЯ, ПЕНЯ реципієнти відреагували знаком оклику (!).

Наприклад, в асоціативному полі стимулу ВАРТІСТЬ реакції перебувають у таких відношеннях: – 1. Вербальні прості: Парадигматичні – 60 %. Синтагматичні – 11 %. Тематичні – 21,2 %. Словотвірні – 0,33 %. Граматичні – 0,33 %. Фонетичні – -. Власні назви – -. Емоційно-оцінні – 2,17 %. 2. Вербальні складені – 3,97 %. 3. Невербальні – 1 %.

В асоціативному полі стимулу КАПІТАЛ – 1. Вербальні прості: Парадигматичні – 81,7 %. Синтагматичні – 1,3 %. Тематичні – 2,9 %. Словотвірні – 0,5 %. Граматичні – 0,5 %. Фонетичні – 0,5 %. Власні назви – 1,5 %. Емоційно-оцінні – 1,6 %. 2. Вербальні складені – 8,3 %. 3. Невербальні – 2,2 %.

Кожен із видів реакцій відповідно до свого відсоткового значення віддзеркалює як колективні, так й індивідуальні уявлення людини про певний предмет, процес, явище, дію чи ознаку. Систематизація аналізованих реакцій забезпечує можливість відтворення фрагмента картини світу полісянина. Специфічні особливості мови, в яких зафіксований унікальний суспільно-історичний досвід певної національної спільноти людей, є для носіїв цієї мови специфічним забарвленням цього світу, концептуалізацією, що формує цілісну систему поглядів, колективну філософію носіїв мови.

Перспектива подальших досліджень передбачає розширення кола лексем економічної сфери використання та залучення більшої кількості інформантів з метою отримання результатів для відтворення більш повного фрагмента картини світу полісянина.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Маслова В. А. Когнитивная лингвистика : [учеб. пособие] / В. А. Маслова. – Мн. : ТетраСистемс, 2004. – 256 с.
2. Чернишенко І. А. Фактори формування національних мовних картин світу / І. А. Чернишенко // Вісник Житомирського держ. ун-ту ім. І. Франка. – 2007. – Вип. 32. – С. 158–162.
3. Попова З. Д. Когнитивная лингвистика / З. Д. Попова, И. А. Стернин. – М. : АСТ : Восток–Запад, 2007. – 314 с.
4. Лебедева Н. М. Введение в этническую и кросс-культурную психологию / Н. М. Лебедева. – М. : Ключ-С, 1999. – 224 с.
5. Красных В. В. "Свой" среди "чужих" : миф или реальность? / В. В. Красных. – М. : ИТДГК "Гнозис", 2003. – 375 с.
6. Маслова В. А. Лингвокультурология : [учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений] / В. А. Маслова. – М. : Академия, 2001. – 208 с.
7. Апресян Ю. Д. Образ человека по данным языка : попытка системного описания / Ю. Д. Апресян // Вопросы языкознания. – 1995. – № 1. – С. 45–53.
8. Клименко А. П. Лексическая системность и ее психолингвистическое изучение : [учеб. пособие] / А. П. Клименко. – Минск : Изд-во Минск. гос. пед. ин-та иностр. яз., 1974. – 108 с.

9. Терехова Д. І. Особливості сприйняття лексичної семантики слів : Психолінгвістичний аспект / Д. І. Терехова. – К. : КДЛУ, 2000. – 244 с.
10. Залевская А. А. Межъязыковые сопоставления в психолінгвистике : [учеб. пособие] / А. А. Залевская. – Калинин : Изд-во Калинин. гос. ун-та, 1979. – 83 с.
11. Залевская А. А. Функциональная основа разграничения парадигматических и синтагматических связей при анализе материалов ассоциативных экспериментов / А. А. Залевская // Структурно-семантические исследования русского языка. – Воронеж : Изд-во Ворон. ун-та, 1994. – С. 5–13.
12. Вольф Е. М. Функциональная семантика оценки / Е. М. Вольф. – М. : Наука, 1985. – 228 с.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Maslova V. A. Kognitivnaya lingvistika [Cognitive Linguistics] : [ucheb. posobie] / V. A. Maslova. – Mn. : TetraSistems, 2004. – 256 s.
2. Chernyshenko I. A. Faktory formuvannya natsional'nykh movnykh kartyn svitu [Factors of National World Pictures Formation] / I. A. Chernyshenko // Visnyk Zhytomyr's'kogo derzh. un-tu im. I. Franka [Zhytomyr Ivan Franko State University Journal]. – 2007. – Vyp. 32. – S. 158–162.
3. Popov Z. D. Kognitivnaya lingvistika [Cognitive Linguistics] / Z. D. Popova, I. A. Sternin. – M. : AST: Vostok-Zapad, 2007. – 314 s.
4. Lebedeva N. M. Vvedenie v etnicheskuiu i kros-kul'turnuiu psikhologiiu [Introduction to the Ethnic and Cross-Cultural Psychology] / N. M. Lebedeva. – M. : Kliuch-S, 1999. – 224 s.
5. Krasnykh V. V. "Svoi" sredi "chuzhykh" : Mif ili real'nost? ["Own" among "Others" : Myth or Reality?] / V. V. Krasnykh – M. : ITDGK "Gnozis", 2003. – 375 s.
6. Maslova V. A. Lingvokul'turologiya [Lingual Culturology] : [ucheb. posobiye dlya stud. vyssh. ucheb. zavedenii] / V. A. Maslova. – M. : Akademiya, 2001. – 208 s.
7. Apresyan Yu. D. Obraz cheloveka po dannym yazyka : popytka sistemnogo opisaniya [Image of a Man according to the Language : an Attempt to Describe the System] / Yu. D. Apresyan // Voprosy yazykoznavaniya. – 1995. – № 1. – S. 45–53.
8. Klimenko A. P. Leksicheskaya sistemnost' i eio psikholingvisticheskoe izuchenie [Lexical Systematic and Psycholinguistic Studies] : [ucheb. posobie] / A. P. Klimenko. – Minsk : Izd-vo Minsk. gos. ped. in-ta inostr. yaz., 1974. – 108 s.
9. Terekhova D. I. Osoblyvosti sprinyattya leksychnoi semantyky sliv : psikholingvistychnyi aspekt [Features of Lexical Semantics Perception : the Psycholinguistical Aspect] / D. I. Terekhova. – K. : KDLU, 2000. – 244 s.
10. Zalevskaya A. A. Mezhyazykovye sopostavleniya v psikholingvistike [Interlanguage Comparisons in Psycholinguistics] : [ucheb. posobie] / A. A. Zalevskaya. – Kalinin : Izd-vo Kalinin. gos. un-ta, 1979. – 83 s.
11. Zalevskaya A. A. Funktsional'naya osnova razgranicheniya paradihmaticeskikh i sintagmaticeskikh svyazei pri analize materialov asotsiativnykh eksperimentov [Functional Basis Distinction of Paradigmatic and Syntagmatic Relations in the Analysis of the Association Experimental Materials] / A. A. Zalevskaya // Strukturno-semanticheskie issledovaniya russkogo yazyka. – Voronezh : Izd-vo Voron. un-ta, 1994. – S. 5–13.
12. Wolf E. M. Funktsional'naya semantika otsenki [Functional Semantics of Evaluation] / E. M. Wolf. – M. : Nauka, 1985. – 228 s.

Матеріал надійшов до редакції 03.06. 2013 р.

Кушмар Л. В. Особенности картины мира полисянина (на материале ассоциативного эксперимента).

В статье проанализированы различные виды ассоциаций, полученные при проведении ассоциативного эксперимента (1. Вербальные простые: парадигматические, синтагматические, тематические, словообразовательные, грамматические, фонетические, имена, эмоционально-оценочные. 2. Вербальные сложные. 3. Невербальные) на слова-стимулы лексики экономической сферы. Совокупность всех реакций позволяет выявить особенности фрагмента картины мира полисянина, состоящие как в общих представлениях о мире, так и в индивидуализированном видении, сформированном под влиянием экстралингвистических факторов.

Kushmar L. V. Features of the Polisianyn World Picture (Based on the Associative Experiment).

Different kinds of associations have been analyzed in the article that are received during the associative experiment (1. Verbal simple: paradigmatic, syntagmatic, thematic, structural, grammatical, phonetic, proper names, emotionally-estimated. 2. Verbal complex. 3. Nonverbal) on words-stimuluses of the economic sphere. The totality of all reactions allows identifying the features of the fragment of the polisianyn world picture that are in general and individualized viewing of the world, formed under the influence of extralinguistic factors.